

Par svētumiem savā un citu dzīvē

Professors AUGUSTS MILTS kopš 1971. gada strādā Latvijas Universitātē. Viņš studentiem lasa lekcijas ētikā. Augusts Milts ir neskaitāmu zinātnisku publikāciju un vairāku grāmatu autors. Latvijas Zinātņu Akadēmijā viņš vada Nacionālās mutvārdu vēstures cilvēku dzīvesstāstu sekciju, ir Valsts ētikas padomes konsultatīvās padomes priekšsēdētājs. Padome izstrādājusi valsts ierēdņu ētikas kodeksu un pašlaik turpina darbu deputātu ētikas kodeksa veidošanā.

Skolu brīvdienās Augusts Milts divas dienas Bauskā vadīja lekciju ciklu rajona skolotājiem.

●● Profesors, jums savulaik esot bijusi cieša saistība ar Bauskas rajonu.

— No 1953. līdz 1959. gadam strādāju Skaistkalnes vidusskolā par mācību daļas vadītāju, mācījī vēsturi un biju vēstures skolotāju metodiskās sekcijas vadītājs. Atmiņas par šo laiku ir ļoti spilgtas. Nodarbības nupat pamanīju kādu bijušo skolnieci — tagad skolotāju. Uzreiz atcerējos, jo atpazīnu pēc acu skata, pat viņas rokkrastu nebiju aizmirsis.

●● Skaistkalne citu pagastu vidū allaž izcēlies ar to, ka šeit gadu desmitiem rosīgi strādāts pagasta vēstures apzināšanā.

— Piecdesmitajos gados vadīju Skaistkalnes novadpētniecības pulciņu. Sadarbojāties ar kaimiņu skolu — Radvilišķu vidusskolu — un rīkojām kopīgas ekspedīcijas. Kopā ar lietuviešu skolotājiem un bērniem izpētījām Mēmeles gultni un tās iztekas līdz Bauskai. Saglabājušies apraksti, fakts iemūžināts arī dokumentālā lentē. Mana pirmā publikācija presē bija veltīta Mēmeles ekspedīcijai. To nodrukāja Lietuvas skolotāju avīzē.

●● Daudzi skaistkalnieši vēl joprojām jūs atceras. Bet jūs viņus?

— Viss ir tik dzīvs, it kā būtu noticis vakar. Tagad nespēju saglabāt atmiņā visus studentus, bet skolotāja pirmie iespaidi palikuši. Reiz, braucot ar zirgu no sanāksmes Bauskā, uz naksnīgā ceļa pamanīju ejam pagurušu cilvēku. Aicināju kāpt ratos, iepazīnāties. Viņš nosauca savu vārdu — Pēteris Lukaševics — un man nāca prātā, ka esmu to jau dzirdējis. Prasīju, vai Pēteris strādājis par pagasta skrīveri, un saņēmu apstiprinājumu. Man bija tāds gadījums, ka saņēmu ziņu — lauku mājā iekuram esot sagatavoti kādi veci dokumentu krājumi. Izdevās novērst postu, jo «nederīgie papīri» bija Pētera Lukaševica rakstītā Skaistkalnes pagasta hronika. Ļoti priecājos, ka tagad nodibināts pagasta vēstures muzejs ar Pētera Lukaševica un ārsta Ulda Mantona milzīgu neatlaidību. Hronikas vajadzētu rakstīt ikkatrā pagastā, padarot nemirstīgu to cilvēku piemiņu, kuri dzīvojuši un darbojušies.

●● Vai ticat Dievam?

— Cik sarežģīts jautājums! Esmu dzimis Līvānos, katoļu vidē. Bērnbībā un jaunībā ļoti ticēju, zēna gados Līvānu baznīcā pie mācītāja biju ministrants. Labi iepazīnu ticīgo cilvēku dzīvi. Man saglabājusies tāda atmiņu glezna — miglainos

ritos, kad ganiju govīs, piepeši atskanēja baznīcas zvanu skaņas. Tās man vienmēr likušas apstāties un padomāt. Skaņas it kā no mūžības nāk un mūžībā aiziet. Bezgalībā. Tā migla vēl visu pastiprina...

Mani saduras zinātnieka un ticīga cilvēka uzskati. Viens cenšas iedziļināties faktiskajā patiesībā, visu izpētīt, bet otrs — ticēt. Jūtu dziļu cieņu pret ticību un ticīgiem cilvēkiem, taču fanātisks — ne ticībā, ne citā jomā — nevarētu būt. Ikvienam cilvēkam jātic noteiktiem svētumiem dzīvē, citādi sākas degradācija.

●● Kādi ir jūsu svētumi?

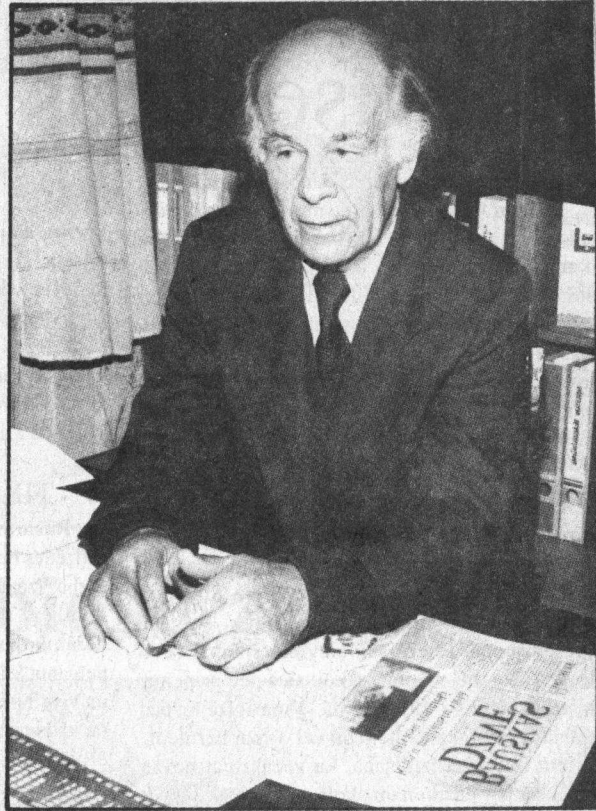
Kā zinātniekam man izteikta patiesības vērtība — lai patiesība kalpotu cilvēkiem, veicinātu labības attīstību viņos. Mēs nevaram pārāk aizrautes ar orientieru meklēšanu reālajā dzīvē. Jābūt tādiem svētumiem, ko nevar pirkt un pārdot — godam, sirdsapziņai. Mums jāņem vērā realitāte, taču nedrīkstam tajā pārāk ieslīgt. Jābūt kam pāri stāvošam. Jebkurā situācijā tie ir trīs teoloģiskie principi — ticība, cerība, mīlestība. Pat, ja esi pievilts un apmelots, jāaglabā ticība cilvēkiem. Ari cerība, jo labāku dzīvi nevar gaidīt no pārdabiskiem spēkiem, bet gan no paša darbības aktivitātes.

●● Mūsu sabiedrību nomāc krīze. Nez kāpēc pieņemts vairāk runāt par ekonomisko krīzi, bet morāles degradācija taču pastiprina visus pārējos postošos procesus.

— Pastāv trīs cilvēku tipi. Krīzes situācijā vieni paļaujas uz saviem spēkiem, otri cenšas problēmu atrisināt ar viltu, bet trešie izrāda pilnīgu bezspēcību. Pirms 2500 gadiem Konfūcijs teica, ka ir dižie cilvēki, kuri visu gaida no sevis un ir sīkie cilvēki, kuri visu gaida tikai no citiem. Diemžēl mūsu sabiedrībā kļūst vairāk izteikta sīko cilvēku klātienē. Dzīvesstāstos, ko lasu Zinātņu Akadēmijā, tik daudz izmisuma pilnu vēstījumu, īpaši sieviešu rakstītajos. Virieši pārvēršas par apkopjamiem bērniem, zaudē interesi par dzīvi, velti darboties.

●● Liela daļa cilvēku iekšēji jūtas neaizsargāti. Kur meklēt patvērumu?

— Nevienam nevar dzīvot bez sava veida garīgās aizsardzības. Kur to rast? Vispirms sevi. Ja cilvēks pats nespēs sevi aizsargāt, to nedarīs arī citi. Otrs nosacījums — vairāk vai mazāk izteikta ģimenes stabilitāte. Tas ir balsts, patvērumš. Trešais veids — darba vērtības apzināšanās. Ja ir darbs, tad paaugstinās pašvērtība, līdzsvaru var rast arī labu kontaktu spējā ar kolēģiem. Vērtība piemīt jebkuram padarītajam darbam — pat visnecīgākajam. Īpaši laukos vērojams, kā viens cilvēks spēj ietekmēt apkārtnējo vidi. Nu, piemēram, kā Pēteris Lukaševics Skaistkalnē.

«Īsts filozofs ir tas, kas var noliekt galvu bērna priekšā.»
Profesorā Augustā Mīltā Līvānas filozofa atzinums allaž rosina dziļas pārdomas. (IVARA BOGDANOVA foto)

Līvāni man dārgi arī tāpēc, ka pilsētiņā lieli izauguši skolas gados dēstītie koki. Es uz tiem nelūkojos kā vienaldzīgs garāmgājējs. Sava darba nozīmības apziņa cilvēkā pastiprina sargājošās, nevis postošās tieksmes.

●● Bet kur meklējami degradācijas cēloņi sabiedrībā?

— Viens otru pastiprina divi graužoši faktori — cilvēks nesavācība sevi un izteiktu kopības ideālu trūkums. Mēs pārāk maz domājam par tālāku perspektīvu. Esam ierauti situatīvā jūklī —, kad ikdienišķās sadzīves problēmas ņem virsroku.

●● Jūsu prognoze 21. gadsimtam.

— Noslēdzot gadu tūkstoši, par to noteikti jādomā. Vispirms tāda interesanta lieta — tajās sabiedrībās, kas ir noslēgtas un dogmatiskas, nākotni paredzēt vieglāk. Dinamiskās sabiedrībās turpmāko prognozēt grūtāk. Nākamajā gadsimtā sagaidāmas tik kolosālas pārmaiņas tehnikā, ka mūsu prātam tās neiespējami aptvert. Līdz šim jau trīs gadsimtus vadošās bija dabaszinātnes. Nākotnē notiks pāreja no mašīnizētās uz bioloģisko ražošanu, un viena no vadošajām būs ekoloģija. Jaunajā gadsimtā priekšgalā izvirzīsies humanitārās zinātnes, bet, jo īpaši — zinātne par cilvēku. Visā pasaulē pašlaik sākusies gara un attiecību izteicošās metodes meklēšana. Nākotnē cilvēks tiks pētīts kā subjekts, nevis bioloģiska būtne, tiks meklēta patiesība, kas rodas no mūsu saskarsmes ar citiem.

Jo straujāk notiek izmaiņas sabiedrībā, jo paradoksālāk — kaut kur jāmeklē lielāka stabilitāte — process var cilvēkus saplosīt. Tāpēc aizvien lielāka loma būs pagātnē apstiprinātajām vērtībām. Izteikta 21. gadsimta tendence būs cilvēku patstāvība, nepārtraukta attīstība un izglītošanās visu mūžu. Paredzams, ka priekšgalā izvirzīsies Āzija, konkrēti — Ķīna. Mums vajadzēs mācīties Austrumu valodas, Eiropā ieplūdis Austrumu mācības, un var tikt apdraudētas daudzas Rietumu vērtības.